

”Porr är inget för tjejer”

– en kvalitativ studie om hur pornografi kan påverka unga kvinnor i deras identitetsskapande

Diana Dalvallen

Socialhögskolan vid Lunds universitet

VT 2012

Handledare: Lars B. Ohlsson

Abstract

Author: Diana Dalvallen

Title: "Porn is not for girls" – a qualitative study concerning how pornography affect young women in shaping their identities [translated title]

Supervisor: Lars B. Ohlsson

The aim of this study is to enrich the understanding of how pornography affects young women. What does it mean to be female? How do young women relate and communicate about pornography? What kind of influence does pornography have on young women's identity development? Is pornography important? The study is based on four interviews with women aged 20-25 years and analyzed through the theory of feminism and gender. I found that the young women in my study all have ambivalent feelings towards pornography and the female sexuality, here referred to as a Madonna-whore issue. None of the women consume pornography on any high or even mid high levels as they feel that pornography just "isn't for girls". I also found that the women in my study have difficulties relating to pornography and accepting it as real although they also experience positive aspects of pornography such as a resource for sexual inspiration.

Keywords: sexual identity, female sexuality, feminism, gender, pornography.

Innehållsförteckning

Förord	1
1. Inledning	2
1.1. Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2. Tidigare forskning	3
3. Teoretisk referensram och begreppsdefinition	5
3.1. Identitet	8
3.2. Pornografi	9
4. Metod och material	9
4.1. Val av metod	9
4.2. Metodens förtjänster och begränsningar	10
4.3. Urval och tillvägagångssätt	10
4.4. Förförståelse, trovärdighet och generalisering	11
4.5. Etiska överväganden	13
5. Redovisning och analys av intervjuer	14
5.1. Om kvinnlighet och sexualitet	14
5.2. Hora eller madonna	16
5.3. Pornografins kvinna	19
5.3. Inget sex utan kärlek	22
5.4. Lagom är fint	24
5.5. Inget för tjejer	26
5.6. Pornofiering	29
5.7. Källa till oro eller källa till kunskap?	30
6. Sammanfattande diskussion	31
7. Referenser	34
Bilaga 1. Intervjuguide	37

Förord

Ett stort tack till samtliga tjejer som har deltagit i studien och delat med sig av sina tankar och funderingar. Jag vill även tacka min handledare Lars B. Ohlsson för genomläsning och goda råd.

Diana Dalvallen

Vårterminen 2012

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Mitt ämne infinner sig inom området sexologi eftersom jag i framtiden vill arbeta med sexualupplysning och jämställdhetsarbete. Jag vill genom denna uppsats fördjupa mig i hur sexuell identitet och genus kan formas och påverkas av pornografi. Min förhoppning är även att socionomers ökade kunskap om könsroller och hur unga kvinnor förhåller sig till sin identitet och sexualitet kan bidra till ett mer jämställdhetsmedvetet socialt arbete. Jag tror att en öppnare dialog kring genus och könsroller kan bidra till ökad självkänsla hos många unga tjejer och i förlängningen att tjejer mår bättre. När Tina Mattsson (2010), i Working Paper-serien publicerad av Socialhögskolan i Lund, skriver om genusperspektiv tar hon upp vikten av att problematisera och belysa sociala könsskillnader inom socialt arbete. Frågor som Mattsson (2010) bland annat tar upp är hur de lagar som socionomer huvudsakligen arbetar ifrån är konstruerade utifrån ett könsneutralt perspektiv där alla är lika inför lagen men att män och kvinnors vårdbehov kan se olika ut i realiteten och därför krävs en medvetenhet om könsskillnader och sociala strukturer för att uppnå paritet.

Erotisk bild och pornografi är lättillgängligt, ofta gratis och erbjuder ett brett urval för allas tycke och smak. Samtidigt är det också ett ämne som provocerar och väcker känslor. Att diskutera sexualitet kan anses utmanande, inte minst för tjejer. Därför är jag intresserad av vad tjejer och unga kvinnor har för tankar om pornografi och hur den påverkar dem. Min fokus i uppsatsen ligger på identitetsskapande och genus (socialt konstruerat kön) och med denna uppsats vill jag lyfta fram hur pornografi kan påverka identitetsskapande. Jag vill även väcka frågor för en vidare diskussion då jag tycker att detta område borde utforskas såväl djupare som bredare.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att belysa och synliggöra vilka känslor pornografi genererar hos unga tjejer, hur deras erfarenheter av pornografi påverkar dem i identiteten som tjej samt vilka konsekvenser detta kan ha för deras syn på könsroller, sexualitet och dem själva.

Mina forskningsfrågor är:

- Hur upplever unga kvinnor den kvinnliga identiteten?
- Hur kan pornografi påverka sexuellt identitetsskapande?
- Är pornografi viktigt för sexuellt identitetsskapande?

2. Tidigare forskning

I *Lagom är bäst – unga kvinnors berättelser om heterosexuell samvaro och pornografi* (1999) samt i avhandlingen *Äkta kärlek – heterosexuell samvaro speglad mot diskursen om kärlek, heterosexualitet och kropp* (2002) har Lena Berg genom kvalitativa intervjuer lyft fram hur unga tjejer och killar uppfattar och förhåller sig till sexuell samvaro och pornografi. I sina studier uppmärksammar Berg (1999; 2002) att den gemensamma svårigheten för unga tjejer är att hantera motstridiga förväntningar på sexualitet och den kvinnliga könsrollen. Det framkommer också att tjejer har erfarenheter av att bli sexuellt upphetsade av pornografi men äcklas samtidigt av dess skildringar. I dessa studier flätar tjejerna tydligt ihop sexuell samvaro med känslor och parrelationer. En annan forskare som inriktat sig på området sexualitet och socialt arbete är Sven-Axel Månsson, som är verksam som prodekanus vid Malmö Högskola. Han har tillsammans med Lotta Löfgren-Mårtensson gett ut *”Sex överallt, typ?!” – om unga och pornografi* (2006) som bygger på en kvalitativ studie med ungdomar i åldern 14-20 år, i syfte att redogöra för vilka erfarenheter ungdomar har av pornografi och deras syn på kön, kärlek och sexualitet. Studien visar på ett tydligt könsspecifikt mönster; tjejerna uppger i mycket liten grad att de konsumerar pornografi på eget initiativ och unga killars solitära pornografikonsumtion betraktas generellt som mer accepterad än tjejers. Ungdomarna i Löfgren-Mårtensson och Månssons (2006) studie berättar att de använder pornografi som umgängesform, inspiration och kunskapskälla. Vidare i ämnet finns rapporten *Könsordning eller könsoordning? – ungdomens sexuella landskap* (2002) i projektet *Ungdom, kön och sexualitet i gränslandet* där Nils Hammarén och Thomas Johansson skildrar könsroller och sexuell identitet ur ett kulturanalytiskt perspektiv. Rapporten bygger på en enkätstudie som genomförts bland gymnasieungdomar i Göteborg. Ytterligare en studie som behandlar ungdomars förhållningssätt till sexualitet, normer och ideal är fältstudien *Ungdomar och genusnormer på skolans arena* av Eva Lundgren och Renita Sörensdotter (2004). Studien visar att ungdomar generellt upplever bilden av sexuella praktiker som pornografin visar som överklig och överdriven. Det anses även viktigt att vara lagom maskulin som kille och lagom

feminin som tjej. Särskilt tjejer blir påverkade i sina värderingar att sex bör föregås av kärlek. Ytterligare en studie bland gymnasieungdomar står doktorsavhandlingen *Worlds apart? – sexual behaviour, contraceptive use, and pornography consumption among young women and men* (2005) av Elisabet Häggström-Nordin för. I en annan doktorsavhandling inom ämnet jämför Anja Hirdman hur kvinnan skildas i två tidningar där en är riktad till kvinnliga läsare och en till manliga. Avhandlingen heter *Tilltalande bilder – genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och FIB aktuellt* (2002).

Inom området pornografi har Petra Östergren i *Porr, horor och feminister* (2006) redovisat sina slutsatser baserade på intervjuer med sexarbetare. Boken lyfter fram en sexpositiv feminism och är ett bidrag i debatten om pornografi och prostitution. Vidare finns antologin *Perspektiver på ungdom og krop* som innehåller tio tvärvetenskapliga forskningsartiklar. I sin artikel *Porn Chic – køn og mainstreaming af pornografi i massekulturen* (2003) presenterar genusforskaren Anette Dina Sørensen pornofieringsprocessens tendenser samt riktar kritik gentemot hur pornografins bildspråk funnit sin väg till vardaglig media. På senare år har det bland annat även kommit ut en bok under redaktion av Elisabet Häggström-Nordin och Chris Magnusson som är tänkt att ge såväl en helhetsbild av som en fördjupning i specifika områden gällande ungdomars sexualitet. I denna *Ungdomar, sexualitet och relationer* (2009) medverkar forskare och yrkesverksamma inom socialt arbete.

En stor del av tidigare forskning inom sexualitet har främst haft för avsikt att studera pojkar och män, och har inte heller sällan fokuserat på avvikande och problematisk sexualitet. Med åren har diskursen kommit att rikta sig mer mot kvinnors sexualitet och deras egna upplevelser av sexualiteten. Forskningen inom sexologi har också på senare tid i större mån avhandlats av kvinnor (Lundgren & Sörensdotter, 2004).

Majoriteten av ovan nämnda svenska studier uppvisar likartade resultat vad gäller ungdomars förhållningssätt till pornografiskt material och sin sexuella identitet; pornografi ses som en källa till kunskap men bidrar även till krav och prestationsångest hos ungdomarna. Oron som ungdomarna uttrycker gäller i första hand hur andra kan komma att påverkas negativt av pornografi medan de själva anser sig inte bli påverkade i samma utsträckning. Unga tjejer upplever ofta ambivalens i förhållande till pornografi. Det finns även en tveksamhet till hur

(o)tillåtet det är för tjejer respektive killar att konsumera pornografi. Unga tjejer upplever att det finns en väsentlig skillnad mellan pornografi och erotik. Många av dessa studier har gjorts med fokus på högstadie- samt gymnasieungdomar vilket skiljer sig från min respondentgrupp där samtliga intervjupersoner är unga kvinnor över 20 år.

3. Teoretisk referensram och begreppsdefinition

För att analysera mitt resultat och fördjupa min förståelse kommer jag att använda mig av Sara Arrhenius (1999) och Yvonne Hirdmans (2001) teorier om genus samt Nina Björks (1996) feministiska perspektiv och Judith Butlers (1990; 1993) teorier om hur kön görs. Med dessa perspektiv vill jag dels problematisera hur tjejer förhåller sig till identitet, könsroller och sexualitet, dels lyfta fram en genusmedveten tolkning av mitt intervjumaterial.

Föregångaren De Beauvoirs *Det andra könet* (1949) beskriver kvinnans existentiella frigörelse, att inte bedömas utifrån ett mansideal utan utifrån sig själv, att som kvinna vara fri från objektivisering, som feminismens mål. De Beauvoir (1949) påpekar att det biologiska könet inte går att bortse ifrån men att socialt kön, genus, speglar sin kontext och formas av kulturella omständigheter. Att kvinnlighet som begrepp förbestäms utifrån annat än varje enskild kvinnas utsikter anser de Beauvoir (1949) resulterar i ett begränsat handlingsutrymme för kvinnor som grupp.

Genusteoretikern Butler (1990; 1993) har som utgångspunkt att kön görs genom upprepande handlingar vilka ges innehåll och relateras till varandra. Detta påverkar hur vi uppfattar oss själva och andra och även vad som uppfattas som tillåtet inom angivna ramar. Enligt Butler (1990; 1993) görs kön genom att definiera och identifiera oss själva och andra som kön. Hon menar att män och kvinnor lär sig vad kön är och agerar utifrån dess föreställningar. När kraven inte efterlevs skapas förvirring och uppfattningen om att vara bristfällig.

”Idag är vi mycket upptagna av hur kvinnor och män skiljer sig åt” skriver Arrhenius i *En riktig kvinna* (1999, s. 12). Hon beskriver genus som en förening av fysisk kropp och socialt kön samt riktar kritik mot argument som bygger på biologiska skillnader mellan män och kvinnor och där kampen för feminism påstås förtrycka kvinnans natur. Hon tar upp begreppet *naturlig* med betydelsen dels av naturen, dels som en norm för vad som är naturligt

kvinnlighet. Arrhenius (1999) kritiserar den kvinnoosyn där moderskap och yrkesliv upplevs utesluta varandra eftersom kvinnans främsta livsroll är att vara mor, och där inget eller lite utrymme lämnas åt en alternativ rollfördelning. Hon beskriver polariseringen av könsroller som en otäck begränsning där vissa egenskaper och områden ”av naturen” anses vara kvinnans respektive mannens egendom och därmed slutna revir.

”Biologismen berövar både män och kvinnor möjligheten att vara hela människor, med allt vad det innebär av mångtydighet och motsägelser”
(Arrhenius, 1999, s. 105).

Vidare tar Arrhenius (1999), och även Björk (1996), upp att en stor svårighet för genusmedvetenhet är att biologismen i nutid ofta förklaras som vetenskap, eller så kallat ”sunt förnuft”, och på så sätt förvandlas antaganden och ideologier till trovärdig fakta. Föreställningar och förväntningar som bekräftar den traditionella föreställningen om skillnader mellan kvinnor och män lyfts oftare fram än de som opponerar emot stereotypa könsroller. Det biologiska könet får status som beständigt och hamnar i det dolda inom genusdiskursen, vilket Arrhenius (1999) ser som en brist.

I *Genus – om det stabila föränderliga former* förklarar Y. Hirdman (2001) begreppet könsmaktsordning genom resonemanget att kvinnounderordningen som ”naturlig” bidrar till att anses vara så pass självklar att den inte syns. Även Butler (1990; 1993) förklarar upplevelsen av kön som naturlig och biologisk. Följden blir en makthierarki där män som grupp är överordnade kvinnor som grupp. Enligt Y. Hirdman (2001) är dock genus föränderligt i kontext och tolkning. Hon skiljer begreppet från biologin och den fysiska kroppen, och tar istället upp sociala och kulturella konstruktioner som centralt i förståelsen av genus. Butler (1990; 1993) har istället som utgångspunkt att kön görs i samspel med heterosexualiteten där kön såväl som heterosexualitet förstås som biologiskt och naturligt. Butlers (1990; 1993) begrepp *den heterosexuella matrisen* förklarar att det finns en förväntad logisk koppling mellan kön, genus och begär. Genus, som trots att det kan förstås som en social konstruktion, uppfattas höra ihop med ett visst kön och en viss sexualitet. På så sätt får även genus tydliga ramar som kan upplevas naturligt förbestämda. Vidare tilldelas genus rekvisita; egenskaper, platser, sysslor genom vilket genus förstås. I Björks (1996) *Under det*

rosa täcket tas kvinnligheten upp som en förklädnad; att inte bara vara en naturlig kvinna utan snarare att vara *som* en naturlig kvinna.

”/.../ då orden fortfarande äger associationer och inte bara definitioner, så fortsätter de också att forma livet för de som ingår i orden. /.../ att vara kvinna ska inte vara något fint – det ska vara något ointressant. Bara då kan vi vara fria att forma vår identitet oavsett kön” (Björk, 1996, s. 14).

Med detta skapas motpoler av det manliga och det kvinnliga som hålls isär genom skilda förväntningar och handlingsfält, ett så kallat genuskontrakt (Y. Hirdman, 2001). Den heterosexuella matrisen (Butler, 1990; 1993) kopplar som tidigare nämnt samman kön, genus och begär och gör det därmed tydligt varför det är viktigt för kvinnor att vara feminina för att uppfattas som kvinnor.

”Kvinnlighet sägs vara något som naturligt utgör en kvinnas identitet – samtidigt är det något hon varje dag måste lära sig. Den nakna kvinnan är inte den kvinnligaste; hon måste paketeras i rätt omslagspapper för att passera som kvinnlig” (Björk, 1996, s. 16).

Genuskontraktet är inte jämlikt utan rangordnar och bygger på över- och underordning. Att bryta mot detta ”självklara” och ”naturliga” regelverk ökar risken för att hamna i könsrollsutanförskap. Denna förklaring ger Y. Hirdman (2001) på varför en stor del människor väljer att inordna sig efter genuskontraktets rättesnören, och i förlängningen upprätthåller och legitimerar den manliga överlägsenhetsnormen. Björk (1996) tar upp att varje individ i ett samhälle måste tolka sin omgivning för att överhuvudtaget kunna agera i det. Hon menar även att innebörden av ”kvinnlighet” förlorar sin betydelse om den får likvärdig status med ”manlighet”, och att en sådan strävan egentligen inte tillför något i fråga om jämställdhet eller frigörelse. Så länge kvinnan värderas och jämförs med mannen som måttstock kommer jämlikheten aldrig att upplevas verkligt fullständig. Y. Hirdman (2001) beskriver hur mannen nästan outtalat fungerar som norm och ideal när kvinnor jämförs och värderas, vilket bidrar till en manlig överlägsenhetsnorm. ”Det handlar om en jämförelse mellan kvinna – och människa” (Y. Hirdman, 2001, s. 59). Björk skriver:

”I en kultur där människor delas in efter kön är detta att känna sitt kön, att veta hur det ’ska’ agera och vara, att tolka sig själv utifrån det, helt enkelt en nödvändig kompetens – mer än en kompetens, det är en identitet” (Björk, 1996, s. 25).

Ur ett feministiskt perspektiv finns det skilda och inte alltid förenliga sätt att se på pornografi; dels som det ultimata beviset på mäns maktmissbruk över kvinnor, dels som en frigörelse för kvinnor i deras sexualitet (Häggström-Nordin, 2009a). Feminismen lyfter fram hur pornografin skadar och påverkar kvinnor negativt. Kärnan i de radikalfeministiska argumenten grundar sig på bilden av sexuell njutning som pornografin skapar genom att förnedra och nedsätta kvinnor. Radikalfeminismen anser att pornografin sexualiserar ojämlikheten mellan könen och objektifierar kvinnokroppen. Huvudproblemet anses vara att pornografin saknar strävan efter en jämställd sexualitet och istället lyfter fram förtryck, underkastelse och våld. En del feminister hyllar i sin tur pornografin för att den öppnar upp för kvinnors rätt till en aktiv sexualitet. Pornografin anses frigörande och kritiken riktar sig istället mot den normativa reglering som kvinnor påtvingas (Löfgren-Mårtensson & Månsson, 2006). Det övergripande inom feministisk teori och genusforskning är att se sexualitet såväl som identitet som en del av vårt patriarkala samhälle snarare än som enbart biologiskt betingat och oberoende av socialt sammanhang.

3.1. Identitet

Identitet bör sättas i relation till något annat för att kunna förstås som meningsfull. Unicitet är nödvändigt i konstruerandet av identitet. Det är viktigt att känna sig unik och denna unicitetskänsla kan grunda sig i såväl individuella egenskaper som social och kulturell tillhörighet. Den unika individualiteten återfinns i ett kulturellt sammanhang som stödjer den individuella identitetskonstruktionen. Det är ett område utan skarp avgränsning och berörs av många andra delar inom socialt arbete, exempelvis familjerelationer och sjukdomsdiagnoser. En människas identitet består av många olika egenskaper där samspelet med andra spelar en stor roll. Som begrepp är det komplext och kan beskrivas utifrån väldigt skilda synvinklar; hur man upplever sig själv och genom andras upplevelser. Identiteten är formbar och föränderlig. Var vi befinner oss och med vem påverkar hur ljuset faller på vår personlighet (Stier, 2003).

I denna uppsats använder jag identitet som dels ett allmänt begrepp – vem är jag? – dels hur intervjupersonerna ser sig själva i rollen som unga kvinnor, det vill säga i relation till sitt biologiska kön och sin könsroll.

3.2. Pornografi

I vid bemärkelse betyder pornografi att skildra det sexuella i syfte att väcka lust, men likt begreppet identitet är pornografi ett flytande koncept där var och en gör sin egen tolkning. Vad pornografi är således förändras såväl över tid och i kultur som av tillfällets sammanhang. Denna uppsats för ingen begreppsdiskussion kring pornografiskt innehåll utan min fokus ligger på hur pornografi tolkas och relateras till. Därför har jag valt att inte definiera eller värdera pornografi närmare utan istället låta intervjupersonerna själva ge sin egen bild utifrån sina referensramar och erfarenheter.

4. Metod och material

4.1. Val av metod

För att besvara mina forskningsfrågor har jag genomfört en intervjustudie med fyra unga tjejer. Jag har valt att använda kvalitativ metod eftersom den lyfter fram nyckelord så som förståelse, subjektivism och konstruktioner i kontext (Aspers, 2007). Min kvalitativa metod utgörs av längre öppna, semistrukturerade och tematiskt upplagda intervjuer. Genom att arbeta kvalitativt vill jag lägga fokus på innehåll istället för förekomsten av mitt forskningsproblem (Repstad, 1999). Syftet med intervjuerna har varit att lyfta ämnet samt återge en fördjupad bild av tjejernas egna upplevelser och förhållningssätt till pornografi och den kvinnliga könsrollen. Genom semistrukturerade intervjuer får respondenten möjlighet att utveckla sina svar istället för att endast kort svara positivt eller negativt på ett påstående (Aspers, 2007).

Min förhoppning är att framförallt få djup i mitt material men även en viss bredd. Eftersom mitt uppsatsämne kan upplevas vara av privat natur har jag valt att genomföra få men längre och djupare intervjuer. På så sätt tror jag också att materialet får lämpligt djup. Jag förutsätter att unga kvinnor som väljer att bli intervjuade om sin syn på pornografi och sexuell identitet också är införstådda i vad ämnet kommer att behandla och förhoppningsvis inte känner

obehag i att prata om det. Samtliga respondenter har erbjudits att ta del av materialet före publicering för godkännande.

4.2. Metodens förtjänster och begränsningar

Eftersom mina forskningsfrågor är öppna ser jag det som en förtjänst att ha en öppen forskningsmetod. Jag får möjlighet att utveckla och fördjupa svaren som jag får av respondenterna (May, 2001). För att bredda mitt urval, trots användandet av en kvalitativ metod, ska respondenterna skilja sig från varandra (Repstad, 1999), detta har jag försökt att ta i beaktande i mitt urval.

Aspers (2007) tar upp begränsningar med semistrukturerade intervjuer och nämner att forskarens förberedda teman och frågor kan begränsa respondentens möjligheter att lyfta fram perspektiv utöver dessa på förhand utarbetade teman. Genom intervjuer finns alltid en risk att frågorna inte uppfattas så som de är tänkta att uppfattas av intervjuaren samt att denne har tolkningsföreträde till svaren. Ytterligare en begränsning är att det är svårt att generalisera utifrån kvalitativa metoder, särskilt om man som jag har valt att behandla ett mindre antal intervjupersoner (May, 2001). Jag tror att denna metod trots sina begränsningar passar forskningsfrågan och uppsatsens syfte eftersom den ger en bra tematisk överblick och möjlighet för respondenterna att vidareutveckla sina svar inom varje tema. Jag har även i huvudsak ställt öppna frågor och varit ofrämmande för diskussion av frågeställningar utanför min intervjuguide.

4.3. Urval och tillvägagångssätt

Jag har utgått ifrån ett strategiskt urval för att komma i kontakt med relevanta respondenter. May (2001) beskriver ett strategiskt urval som ett val av intervjupersoner utifrån en känd egenskap, i detta fall unga kvinnor. Främsta anledningen till urvalet vad gäller ung ålder är, som tidigare nämnt, min fokus på identitetsskapande. Även om ett visst mått av identitetsskapande pågår hela livet är det just hos unga människor som detta är väldigt aktivt, då man står i början på vuxenlivet och inför många förändringar, nya beslut och erfarenheter. Ytterligare en anledning till att jag valt att begränsa mitt urval till unga kvinnor är att de tillhör en ny Internetgeneration där information som tidigare varit svårare att komma åt numera finns endast några klick bort. Att söka information har blivit lättare och mer anonymt

än vad det tidigare har varit, därför tror jag att unga kvinnor vågar sig in på arenan av pornografikonsumtion på ett helt annat sätt än vad äldre generationer har haft möjlighet till, om än försiktigt.

Kontakten med intervjupersonerna etablerades genom att jag annonserade ut bland bekanta och genom utbildningen att jag söker intervjupersoner till denna uppsats. Intervjuperson 1 (Anna) är 25 år gammal, hon har pojkvän sedan 4 år, är särbo och studerar vid universitetet, har enligt egen utsago måttlig erfarenhet av pornografikonsumtion. Intervjuperson 2 (Britta) är 23 år, har också pojkvän sedan 2 år och är särbo. Hon har påbörjat studier på avancerad nivå, arbetar extra vid sidan om studierna och deltar aktivt i studentsociala sammanhang. Konsumerar inte pornografi. Intervjuperson 3 (Clara) är 20, singel, även hon högskolestudent, föredrar erotik i litterär form och konsumerar sällan visuell pornografi. Slutligen intervjuperson 4 (Doris) som är 23 år, singel och högskolestudent. Doris konsumerar pornografi i större utsträckning än övriga respondenter (*"inte så ofta men det händer ibland"*) men jag anser fortfarande att det handlar om konsumtion på en tämligen låg nivå. Den största svårigheten som jag har upplevt har varit att komma i kontakt med unga tjejer som konsumerar pornografi på medel- eller hög nivå. Det är möjligt att en intervjuperson med nämnda egenskap hade tillfört ytterligare bredd till materialet men eftersom fokus ligger på identitetsskapande snarare än konsumtion anser jag att den bredd jag har fått tillgång till ändå är tillräcklig för syftet med uppsatsen. Två av intervjupersonerna lever i heterosexuella relationer och i övrigt har jag inte närmare fastställt intervjupersonernas sexuella läggning, dock är jag medveten om att samma pornografiska material kan upplevas olika beroende av den sexuella läggningens utgångspunkt. Samtliga tjejer har huvudsakligen svensk bakgrund.

Intervjuerna har kodats efter tre huvudsakliga områden: identitet, sexualitet och pornografi. Jag har inte strävat efter att definiera ett absolut svar på min forskningsfråga, vilket jag tror är närmast omöjligt med så få respondenter, utan snarare att undersöka ifall det finns några genomgående teman. Därför ser jag kodning som en användbar analysmetod.

4.4. Förförståelse, trovärdighet och generalisering

Jag upplever att det finns risk för normativ anpassning i svaren där respondenterna blåser liv i fördomar och förväntningar genom att "ta den kortaste vägen" och konfirmera dem. Jag har

upplevt samtliga intervjupersoner som öppna och positiva under intervjuerna men det är tyvärr ofta svårt att helt undgå att människor svarar så som det förväntas att de skall svara utan att de själva egentligen aktivt vill skapa en självuppfyllande profetia. Coleman tog redan 1980 upp att sexualiteten är förknippad med oro och ängslan under adolescensen. Framförallt skapar ungdomarna en norm som de mäter framgång respektive misslyckanden efter. När det man gör blir så känsloladdat anser därför Coleman (1980) att svar i intervjuer eller frågeformulär kan vara högst osannolika och behöver inte nödvändigtvis avspegla det faktiska beteendet, särskilt då sexuell aktivitet är sammankopplad med prestation, erövring och något att skryta med. Han tar upp att manligt sexuellt beteende gärna överdrivs men att tjejers sexuella aktivitet inte ger samma känsla av stolthet och skryt och därför istället tonas ner. Detta är trettio år senare lika aktuella aspekter att ta hänsyn till och det är lika svårt än idag att avgöra om sådana skevheter finns i materialet (Coleman, 1980).

Intervjuerna genomfördes avskilt i intervjurum och hölls inom samma tidsramar. Samtliga intervjuer utgick ifrån intervjuguiden (se bilaga 1) och alla respondenter fick svara på samma frågor i samma ordning. Intervjuerna spelades in, transkriberades och kodades. Eftersom jag har valt att arbeta kvalitativt framför kvantitativt samt begränsat intervjuerna till fyra intervjupersoner ökar svårigheten att generalisera utifrån mina resultat. Likväl går det att urskilja tendenser i materialet vilka med viss trolighet upprepar sig om fler intervjuer genomförs utifrån samma förutsättningar och inom samma målgrupp. Dock är det naturligtvis svårt att återskapa sociala situationer.

Som forskare och intervjuare är det viktigt att inte förbise den roll man själv spelar i en intervjusituation (May, 2001). Om en forskare är påläst inom det område som hen studerar ökar forskarens förståelse för de värderingar och begrepp som finns inom forskningsområdet. Detta kan vara positivt men även negativt eftersom forskaren får det svårare att alltid begrunda forskningsproblemet ur en strikt vetenskaplig infallsvinkel, för att inte tala om det tunnelseende som kan uppstå (Aspers, 2007). Jag är medveten om att jag har en del förförståelse inför min forskningsfråga eftersom jag tidigare fördjupat mig inom sexologi. Dessutom passar jag in i min egen urvalsgrupp som också gör att jag kanske kan tendera att utgå ifrån mina egna definitioner av olika begrepp och företeelser. Jag har inte klargjort eller definierat vad pornografi är för eller med respondenterna i någon vidare bemärkelse även om

frågan tas upp i intervjuguiden, detta eftersom jag inte vill rikta in mig på en begreppsdiskussion. Naturligtvis kan detta ha nackdelar då respondenterna riskerar att tolka frågorna ur helt olika synvinklar, eller utgå ifrån vad som antas vara intervjuarens bild av begreppet pornografi. Hur forskarens syn på sexualitet har formats är inte betydelsefullt då detta kan ha skett i förhållande till helt andra normativa förtecken än för respondenterna. I min studie anser jag dock att just dessa skillnader också kan vara intressanta eftersom begreppet pornografi är brett men var och en tillåts diskutera identitet och sexualitet utifrån egna ramar. På så sätt tror jag att åsikter, tankar och förhållningssätt lyfts fram framför enskilda konsumtionserfarenheter av pornografi. Däremot vore det till fördel att med varje intervjuperson inledningsvis tydligare definiera dennes syn på vad pornografi är för att lättare skapa förståelse för vad intervjupersonen pratar om och utgår ifrån i sina svar. Detta hade också ökat generaliseringsmöjligheten utifrån mina fyra intervjuer.

4.5. Etiska överväganden

Jag har under uppsatsarbetet utgått ifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (se referenser). Enligt May (2001) är det viktigt att alltid behålla anonymiteten för respondenterna. Jag har därför valt att redan i insamlingen av data anonymisera mina intervjupersoner genom fingerade namn och behålla insamlat data endast under tiden för uppsatsarbetet (konfidentialitetskravet och nyttjandekravet). May (2001) betonar att respondenterna bör få information om intervjuens syfte samt ge sitt samtycke till att delta. Jag har i förväg informerat om vad materialet kommer att användas till och hur (informationskravet), samt att respondenterna har rätt att neka svar eller avbryta intervjun helt och hållet om så önskas. Samtycke till deltagandet har konfirmerats genom ett skriftligt informationsutskick där forskningens syfte, deltagandets villkor, anonymitetsskydd samt användningen av materialet tydligt framgår (samtyckeskravet). Eftersom ämnet kan uppfattas som känsligt ser jag det som forskarens ansvar att inte försöka få fram ett deltagande till varje pris utan istället att kringgå eventuella svårigheter på annat sätt; exempelvis om materialet visar sig vara oanvändbart, göra om intervjun med en ny respondent. Att intervjua om sexualitet kräver ett särskilt hänsynstagande från forskarens sida (Lewin, 1998).

5. Redovisning och analys av intervjuer

Analysen sträcker sig över tre områden; identitet, sexualitet och pornografi. Varje tema lyfts fram utifrån återkommande tendenser i svaren hos intervjupersonerna. Därefter följer en kortare slutdiskussion där jag återkopplar till min forskningsfråga samt sammanfattar mina egna reflektioner.

5.1. Om kvinnlighet och sexualitet

Mina intervjupersoner ger en ganska homogen beskrivning av vad det innebär att vara tjej. Britta berättar att det är viktigt för henne att få bestämma själv vem hon vill vara och att accepteras i sina val men att också förväntningarna på henne utifrån genus och vilken roll en tjej skall spela påverkar.

”För mig i benämningen som tjej så tänker jag först att det inte betyder något särskilt men sen när jag tänker närmare så känner jag att jag kanske ändå påverkas av att jag är tjej. Ibland kanske jag lever upp till vissa förväntningar för att jag är tjej och det påverkar nog min identitet.” – Britta

Annat som upplevs viktigt i identiteten som tjej är att man får ha en röst och inte ses som det svaga könet, eller helst inte som ett kön överhuvudtaget utan snarare som en egen unik person.

”Jag tycker att det är viktigt att inte hänga upp sig för mycket på det här med könsroller. Det pratas rätt mycket om detta men jag tycker att det snarare är individen som spelar roll. /.../ Man har en identitet som människa med vissa värderingar som sedan kan skilja sig åt men då inte främst i fråga om vad man har för kön.” – Clara

Claras resonemang kan jämföras med de Beauvoirs (1949) om att ens främsta identitet är den som människa. Precis som Björk (1996) och Y. Hirdman (2001) skriver borde feminismen inte främst handla om att bevisa att kvinnan är lika bra som mannen utan snarare att människor duger oavsett kön.

Tjejerna i mina intervjuer berättar om tillfällena då identiteten som tjej känns hotad och Anna säger att hon helst vill bli identifierad som av kvinnokön på en gång.

”När jag var liten frågade någon mig om jag var kille eller tjej. Då kändes det lite som att identiteten blev hotad eftersom jag inte direkt blev tagen för att vara tjej. Egentligen var det nog inget som jag reflekterade över då för jag var för liten men hade det hänt nu hade jag nog blivit förvirrad och frågat både personen och troligtvis även mig själv vad det var som kunde tyda på att jag inte skulle vara tjej.” – Anna

Detta kan analyseras genom Björks (1996) resonemang om förklädnad där identiteten som tjej blir betryggad av yttre bekräftelse och andra människors kategorisering att man de facto är tjej, eller med andra ord att ens förklädnad är bra nog. Butler (1990; 1993) förklarar denna önskan om att bli definierad av andra som en viktig del i att göra kön, det vill säga att man upplevs av andra på ”rätt” sätt. Clara tar också upp att den kvinnliga identiteten är starkt kopplad till vad det för henne innebär att vara tjej men istället för att tala om kvinnlighet i termer om förklädnad resonerar Clara på följande sätt:

”Jag skulle känna mig hotad [i identiteten som tjej, förf. anm.] om jag fått till exempel bröstcancer och varit tvungen att operera bort bröstet eller till exempel upptäckt att jag inte kunde få barn. Då skulle jag känna mig, inte misslyckad, det är nog fel ord, men liksom fel och inte tillräckligt mycket tjej.” – Clara

Hon upplever det som att dessa ting är ”själva essensen i att vara kvinna på något sätt”. På sätt och vis sätter sig detta uttalande emot Björks ”Våra kroppar bär de första tecknen på kvinnlighet, bröst och kön – men den nakna kvinnan är inte den kvinnligaste kvinnan. /---/ Frågan ’är jag kvinnlig?’ kan inte besvaras när jag står ensam och naken framför spegeln. Svaret är inte ens givet i rött, rinnande mensblod mellan mina ben. Kvinnligheten finns inte här; inte i min kropp, inte i mitt blod” (1999, s. 9-10). För Clara är istället de mest centrala egenskaperna som kvinna just biologiska faktum; bröst och kön. Samtidigt kan detta i enighet med Arrhenius (1999) och Butlers (1990; 1993) resonemang ses som ett vetenskapligt kamouflage där det biologiska könet fått status som beständigt, självklart och naturligt. Berg

(1999) betonar att unga tjejer även själva accepterar att den kvinnliga sexualiteten och dess handlingsutrymme definieras och begränsas utifrån. Vilken rollfördelning lämnas då åt kvinnor som inte ser moderskapet som en naturlig del av sitt liv? Och som kvinna, om du saknar bröst och inte kan eller inte vill föda barn – vem är du då?

När tjejerna som jag har intervjuat ska beskriva den kvinnliga identiteten kommer begrepp som känslor, förspel, sensualitet, hämmande, feghet på tal men också närmast motsatser så som sexig, rolig, nyfiken.

”Man vill gärna beskriva tjejers sexualitet som något härligt och nyfiket och kul och kanske är det så ibland men det jag egentligen direkt tänker på är att tjejer är blyga, och tänker på hur de ser ut i sängen och så. Kanske är det inte ens så längre.” – Doris

Samma ambivalens framhålls även gentemot pornografi:

”För mig innebär porr något kul och härligt men i vissa fall ocksåäckligt. Den ska tillfredsställa men sen funderar jag på om det ändå inte är lite sjukt att vilja se andra människor ha sex på film.” – Britta

5.2. Hora eller madonna

Killar har historiskt sett och än idag en större frihet att uttrycka sin sexualitet och ett mindre begränsat sexuellt handlingsutrymme än tjejer eftersom det finns ett hot mot tjejer om att bli klassade som dåliga om utrymmets gränser överskrids (Berg, 1999). I likhet med Bergs (1999) undersökning berättar mina respondenter att pornografen upplevs upphetsande och motbjudande på en och samma gång. Den sammankopplas med onani och tabu, vilket kan öka upphetsningen och spänningen av att göra något som man inte får eller som inte förväntas av en ”fin flicka” men samma upphetsning upplevs även som skamfull och förnedrande.

”Det [pornografen, förf. anm.] är väl till för onani och då är man väldigt blottad om man berättar för nån, det är ju inte som att ha sex där man delar upplevelsen.

Sen är hela poängen att porren ska vara upphetsande men det kan också bli att man skäms. Så det är inte så enkelt bara.” – Doris

Om tjejerna gillar och kräver pornografi får de en negativ stämpel och om tjejerna förkastar pornografi riskerar de att bli förlöjligade. Även Häggström-Nordin (2009b) tar upp samma dilemma, exempelvis då en kvinna med många sexpartners stämplas som hora medan en promiskuös man istället ofta anses manlig, ett tydligt uttryck för den manliga överlägsenhetsnormen (Y. Hirdman, 2001).

”Jag tror att många ser porr lite som ett substitut, typ om man är singel. Det blir lite mer konstigt kanske att förklara varför man använder porr om man är ihop med någon. Lite sexgalningsvarning nästan.” – Anna

”Det får inte bli för mycket, inte för killar heller egentligen även om det kanske är mer okej bland killar. Vissa tjejer gillar det [att killen konsumerar pornografi, förf. anm.] inte alls, det blir nästan som otrohet.” – Britta

”/.../ så även om man kollar på porr och inte tycker att det är nån stor grej finns det ändå sånt som är mer okej att titta på och sånt som bara är helt fel. [Hur menar du då?] Ja, att det inte ska vara värsta våldtäktsporren eller massa sjuka grejer utan fortfarande hyfsat normalt sex, sånt som man själv har privat med killen.” – Doris

Att passera som lagom är en centralpelare i hur unga tjejer förhåller sig till och hanterar sexuell samvaro, därmed även pornografi. Den kvinnliga sexualiteten får inte vara överdriven (Löfgren-Mårtensson & Månsson, 2006). Arrhenius (1999) skulle kunna förklara detta som att pornografi anses vara männens revir, gjort av män för män, och därför inkluderas kvinnor inte som potentiella konsumenter.

”Det blir ju lite så, om bara killar kollar. Då görs ingen porr för tjejer. Och då snurrar det bara runt så att tjejer inte vågar komma in på det här området och då

blir de aldrig vana eller intresserade. Det bara antas hela tiden att tjejer inte gillar det, att porr alltid är killarnas grej.” – Doris

Tjejer måste i större mån än killar akta sig för promiskuitet för att inte ses som avvikande. Egentligen handlar det om att skydda tjejerna så att de inte råkar illa ut men om livsstilen utformas utifrån eventuella sexuella hot finns en risk att friheten begränsas och i värsta fall leder till en internaliserad sexism, med andra ord att tjejerna accepterar och till viss del själva bidrar till ett visst förtryck av det egna könet (Berg, 1999). Avsikten att skydda tjejer riskerar därmed att tjejerna får en offerkofta (Berg, 1999). Vidare talar Arrhenius (1999) om polarisering av könsroller som en bidragsfaktor till begränsat handlingsutrymme. Enligt Berg (1999) och Löfgren-Mårtensson och Månsson (2006) ser tjejer sällan på pornografi och att de i mindre utsträckning gör det på egen hand, så även här får killarna en mer drivande roll. När pornografin ses som ”killarnas grej” på ett självklart och nästan naturligt sätt blir det svårt för unga tjejer att också ta del i det utifrån samma premisser. Precis som Y. Hirdmans (2001) resonemang om genuskontraktet lär sig såväl kvinnor som män att tolka sin omgivning för att kunna agera i den och därmed också begränsa sig själva för att passa in. Att välja alternativa sätt att agera och förhålla sig är inget som görs okonstlat (Butler 1990; 1993).

”Killarna behöver kanske det [pornografin, förf. anm.] mer på ett annat sätt än tjejer. Så om en kille kollar så är det på grund av att han måste, ett behov, men om en tjej gör samma sak så är det lite mer en extragrej, hon hade kunnat vara utan. Det är så jag tror många tänker. /.../ Fast många tjejer gillar inte när deras killar kollar heller.” – Anna

Respondenterna skiljer på tjejer och killar i fråga om vem som ”behöver” pornografi. Att förklara konsumtionen i termer av ”behov” kan ses som biologisk logik där kvinnans underordnade position ter sig så pass ”naturlig” och självklar (Arrhenius, 1999; Y. Hirdman, 2001) att den egentligen inte ifrågasätts. Clara uttrycker dock att hon tror att tjejers sexuella behov inte kommer fram på samma sätt som killars eftersom tjejer inte pratar om sina behov.

”Det spelar ingen roll egentligen. Porr är ju bara en fantasi så jag fattar faktiskt inte varför man kan ta illa upp. Vissa kanske tänker att killar måste onanera och

ha porr, men det är nog bara för att tjejer inte vågar prata om det, det ska man ju inte göra som tjej. /.../ Om fler hade vågat erkänna att de använder porr hade det också funnits mer porr som riktade sig till tjejer.” – Clara

Även Doris berättar att hon upplever en viss motsägelse mellan tjejer som konsumerar pornografi och tjejer som öppet pratar om att de konsumerar pornografi, vilket kan leda till en splittrad bild av hur det kvinnliga förhållandet till pornografi egentligen ser ut. Hammarén och Johansson (2002) nämner att det finns en distinktion mellan verbarla och empiriska normer, där det kanske är viktigast att just *framstå* som en ”bra flicka”. Precis som Björk (1996) talar respondenterna om kvinnorollen som just en roll. Detta kan analyseras utifrån antagandet att tjejerna bär på en rädsla över att förlora sin kvinnlighet genom att spela på männens arena (Björk, 1996; Butler 1990; 1993). Med andra ord internaliserar tjejerna en norm som tillskriver den egna identiteten och sexualiteten en mer passiv roll.

5.3. Pornografins kvinna

Bland de faktorer som kan påverka i identiteten som tjej nämns media, men i betydligt mindre utsträckning bland mina intervjuer än vad som framkommer i tidigare forskning. Det som istället upplevs som mer centrala influenser är de nära relationer som tjejerna har i sitt nätverk, hur ens uppväxt sett ut och vilken kultur man lever i. Den påverkan och förstärkning som man får kan vara positiv såväl som negativ. Detta nämns av samtliga tjejer i mina intervjuer. Clara tar upp att om någon närstående har en kvinnosyn som hon känner sig skeptisk till kan det resultera i att hon utvecklar motsatsåsikter som motpol, en slags ”jag kan visst då”-mentalitet. Pornografen upplevs påverka indirekt genom att andra i omgivningen blir påverkade och i sin tur påverkar respondenterna; exempelvis pojkvänner som konsumerar pornografi och därmed skapar förväntningar på sina flickvänner utifrån den kvinnobild som pornografen erbjuder.

”Media kanske påverkar till viss del men egentligen bryr jag mig mer om vad till exempel min kille tycker.” – Britta

Även Clara och Doris tror att miljön närmast och kulturen som man växer upp i påverkar i större grad än vad exempelvis modetidningar och reklam gör, även om Doris påpekar följande angående media:

”Det är en del av kulturen och allt runt omkring oss så det blir svårt att kunna se det själv och ifrågasätta, för det är nästan osynligt.” – Doris

I samtal om vad som är viktigt i identiteten som tjej berättar Anna att det är viktigt för henne att vara jämställd med killar för att känna trygghet. Här kan man alltså förstå att en situation som inte känns jämställd därmed också känns hotfull. Såväl Y. Hirdman (2001) som Björk (1996) tar upp det manliga idealet som överlägset och att sträva efter jämlikhet med mannen alltid kommer att placera kvinnor i en underlägsen position. På frågan vad Anna menar med jämställd resonerar hon så här:

”Att kunna göra det man vill och att vara lika värd som vemsomhelst. Jag vill inte ses som det svaga könet för det tycker jag inte själv.” – Anna

Det som finns i vår vardag spelar roll för hur vi uppfattar oss själva och det runtomkring, därmed har även pornografibranschen ett inflytande, vilket samtliga respondenter uttrycker tydligt. Några är negativa till pornografibranschens inflytande och menar att branschen är oetisk och inte bryr sig om ifall konsumenterna påverkas negativt.

”Jag tror inte att de bryr sig, inte egentligen. [Varför inte det?] Det är nog för att den är så stor, så de behöver inte bry sig, bara tjäna pengar.” – Anna

Clara tror också att pornografibranschen inte utvärderar sitt eget inflytande men hennes resonemang ser ut på följande sätt:

”Många borde inse att porr i många fall är en skapad fantasi och inte verklighet. Det är som vilken film som helst egentligen, med skådisar och budget. Bara en annan genre som är mer tabu för många, och många kan nog inte tänka sig att jobba med det själva. /.../ Men jag känner mig inte så kränkt faktiskt.” – Clara

Anna berättar att hon upplever att kvinnor i pornografin framställs som underkastade mannen och att detta är kränkande men tillägger samtidigt att *"något i mig säger att man ska tycka det"*. Detta kan förstås genom det som Y. Hirdman (2001) beskriver som genuskontraktet, som en ram för att inte hamna i könsrollsutanförskap. Tjejer kan med andra ord vara rädda för att förlora sin kvinnliga identitet genom att agera utanför ramarna av sin könsroll, vilket i sin tur bidrar till att bevara könsrollerna såväl inifrån som utifrån. Kön görs uppreparande och konstant, och även om genus kan anses socialt konstruerat finns det svårigheter med att gå utanför dess givna ramar (Butler, 1990; 1993).

Både tjejerna i Bergs (1999) och i Löfgren-Mårtensson och Månssons (2006) studie tar upp att de kvinnliga aktriserna upplevs underlägsna, och förutsättningen blir således att de direkt eller indirekt tvingats till deltagande i det pornografiska materialet, vilket i sin tur inte genererar en positiv upphetsning hos den kvinnliga konsumenten. Att pornografi ses som ett sätt att beskriva kvinnor som slavar är ett radikalfeministiskt cirkelresonemang som bygger på att ordet prostitution anses vara negativt värdeladdat (Östergren, 2006). Med detta perspektiv blir intresset för pornografi givetvis svalt bland tjejer, och när det tjejerna ser inte heller upplevs som trovärdigt skapas ännu mer motstånd (Löfgren-Mårtensson & Månsson, 2006). Mina respondenter för ett liknande resonemang.

*"Det är väl ingen som vill göra det egentligen, inte jag i alla fall. [Varför inte?]
Det är ju inget man vill göra om man kan plugga och få ett vanligt jobb istället."
– Anna*

"Det är bara när jag tänker på dem som är med som det inte känns okej, det finns ju tjejer som tvingats dit mot sin vilja. Sen ska de ligga där och åla sig och vara sexiga och det känns jättefejk, det är ju ingen som tror på det." – Britta

Clara berättar att hon inte har reagerat negativt på pornografiskt material förutom vid några enstaka tillfällen. Förutsättningen för den negativa reaktionen, precis som nämnt av Anna och Britta, är upplevelsen av att porraktörerna blir tvingade till deltagande och att branschen är ojust. Det är möjligt att unga tjejer som ser pornografiskt material skapar en personlig bild och därför reagerar negativt i och med att de utgår ifrån sig själva och sin ickeönskan att

arbete inom den pornografiska branschen. A. Hirdman (2002) tar upp att fotografier har varit ett sätt att återge verkligheten och fungera som synligt bevis. Om resonemang vidareappliceras på rörlig bild och dess dokumentära syfte att åskådliggöra och skildra människor, omgivning och företeelser upplever mina respondenter ändå inte pornografi som särskilt trovärdigt även om det som gestaltas faktiskt sker på riktigt med riktiga människor.

”Man vet ju att det bara är en film, även om det är på riktigt ändå. Men de som är håller på är bara skådisar och får betalt för att vara med. I verkligheten ser det ju inte ut så men man kanske vill kolla ändå, bara för att det är något annat än ens vanliga liv.” – Clara

Sørensen (2003) menar att pornografin genererar motstånd mot moderna jämställdhetsideal på grund av sin framställning av traditionella könsroller med den aktive mannen och den passiva kvinnan. Den alternativa verklighet i vilken kvinnors underlägsenhet idealiseras som pornografin lyfter fram kan istället skapa förvirring eller motsägelsefullhet. En positiv reaktion eller bekänd upphetsning gentemot pornografins kvinnobild upplevs som ett godkännande av patriarkatet vilket kan vara det som framkallar motstånd hos unga tjejer. Detta kan vara en alternativ reaktion till Y. Hirdmans (2001) förklaring av hur könsroller bekräftas. Huruvida pornografin uppvisar en homogent förnedrande kvinnobild är ändå svårt att diskutera objektivt då det till stor del handlar om personliga åsikter och subjektiva tolkningar. Det finns exempelvis en stor mängd pornografi, också skapade ”av män för män”, som visar mannen som passiv och i underläge (Östergren, 2006). Min tolkning är att mina respondenter innehar en heteronormativ syn på pornografi där den heterosexuella normen fungerar som ett grundantagande. Detta i sig kan förstås som en del av genuskontraktet (Y. Hirdman, 2001) där pornografin bekräftas som heteronormativt, kvinnoförnedrande och mansidealiskt eftersom det den typ av pornografi som oftast lyfts fram.

5.3. Inget sex utan kärlek

Tjejerna i de intervjuer som Berg (1999) genomfört menar att tjejer som konsumerar och tycker om pornografi blir uppfattade som vulgära och att detta inte går ihop med att passera innanför lagomramen. Tjejerna vill inte riskera en negativ stämpling och bygger därför upp ett system för att förhålla sig till pornografi på ett accepterat sätt; sex legitimeras genom

romantik och kärlek. Mina respondenter ger samtliga uttryck för att det sex som skildras i pornografin samt sex utan kärlek generellt anses vara mindre värd.

”Det är en ganska ytlig och falsk sexualitet i porren. Samtidigt är det positivt att sex kan upplevas på många olika sätt. Så man måste inte alltid vara kär men det känns väl mer med sexet på något sätt om man är det.” – Doris

”Det är kanske inte lika mycket att man ska få dåligt rykte som när man var yngre men det är ändå bättre att ha sex med sin partner än när man bara träffat typ ute. Det känns bättre, mer värdefullt när man har känslor.” – Clara

Berg (1999) ser ambivalensen som uttryck för en normativ tvångströja där kvinnlig sexualitet endast legitimeras och accepteras om den är känslomässigt kopplad, vilket gör njutningen permanent ansluten till känslor av skuld och skam om den står för sig. Hammarén och Johansson (2002) anser att killar såväl som tjejer får lära sig vad som bedöms passande för respektive kön, där den största skillnaden ligger i att killar lär sig behärska den offentliga arenan medan tjejer får lära sig att frukta den. Hammarén och Johansson (2002) tar upp att tjejerna själva reproducerar bilden av att sex utan kärlek är dåligt. I deras material ger tjejerna i hög grad uttryck för att kärlek är väldigt viktigt vid intima relationer. I en kontext där sex är sammankopplat med kärlek och monogami skapar unga tjejer ett värde och mening kring sex utifrån just detta och sambandet är såväl komplext som dubbelt. Clara och Doris resonerar så här:

”Porr kanske hade fått tjejer att våga mer utan att få dåligt samvete av att gilla sex.” – Clara

”I porren är det ju ändå tjejerna det fokuseras på, de gör allt möjligt snuskigt. Då kanske det blir mer okej att våga vara snuskig som tjej om alla kollar mer på porr.” – Doris

Ett annat sätt att se på följderna av pornografikonsumtion är alltså dess bidrag till att förändra detta krav på kärlek och vad det i så fall kan leda till för tjejers sexuella identitet. Om tjejers

sexualitet legitimeras genom en kärleksideologi blir deras sexuella handlingsutrymme begränsat. Pornografi ställer inga sådana krav på kärlek. Här kan man ställa sig frågan varför det finns en underliggande uppfattning att känslor är viktigare än lust samt frågan om hönan eller ägget; huruvida det är pornografi som leder till känslolöshet eller om det är mer råa personligheter som söker sig till en värld som uppvisar en avskiljning mellan kärlek och sex.

5.4. Lagom är fint

När jag ber mina respondenter att beskriva tjejers sexualitet med tre ord är känslor, förspel, nyfiken, sensuell och hämmad de ord som används. För att beskriva pornografi säger Clara att det är *”något att prata om på skoj, en löjlig karikatyr”* och Britta tar upp att *”porr kan vara kul och härligt men även äckligt”*. När mina respondenter talar om pornografi är den sammanfattande beskrivningen att det är vad som triggar sexuella tankar, såväl negativa som positiva. Ytterligare reflektioner av vad pornografi är:

”När man börjar reflektera mer än bara ytligt över vad man tittar på så blir man äcklad. Man känner sig som ett riktigt pervo på sätt och vis.” – Doris

”Porr är ju fantasier som egentligen inte har något med verkligheten att göra. /.../ Ordet 'porr' i sig klingar rätt smutsigt så det är väl därför tankarna automatiskt går till det som är mer vulgärt.” – Doris

”Porr kanske är så pass fullt att en fin flicka hänvisar sig själv till fin porr och då har man ju målat in sig ett hörn, det liksom antas direkt att porr är extremt och äckligt för att kunna klassas som porr, annars är det bara erotik.” – Doris

Anna berättar att hon ser pornografi som något orealistiskt och gränslöst, där tjejer framställs som objekt, något som bland annat de Beauvoir (1949) såg som ett av feminismens mål att vara fri ifrån. Med hennes synsätt kan alltså material som har som syfte att objektifiera kvinnan, pornografi, i sig självt ses som en slags motsats till feminism och genusmedvetenhet. *”Man kan ju förvänta sig allt”* säger Anna.

Ett liknande uttalande gör även Clara:

”Möjligheterna är i stort sett oändliga. /.../ Porr kan vara så otroligt många saker, vad man än vill ha så finns det att tillgå” – Clara

I en jämförelse kan Annas sätt att beskriva förväntningarna som tjejer har på pornografi förstås i ett mer negativt ljus än Claras beskrivning även om slutpoängen är snarlik. Pornografi kan alltså upplevas såväl frigörande som förtryckande, något som också tas upp av Häggström-Nordin (2009a). Det är möjligt att heteronormen påverkar det pornografiska utbudet genom att skapa en spiral som i sin tur har ett inflytande inte bara på unga tjejers sexuella frigörelse men på sexuella uttryckssätt i allmänhet eftersom gränsöverskridandet blir begränsat till en norm som i sin tur skapar begränsade förväntningar på hur porr kan se ut och vara, vem den tilltalar och hur. Kan det vara så att intresset inte skiljer sig från killarnas men att det kommer till uttryck på olika sätt utifrån de förväntningar som ställs på tjejer i förhållande till vad som ställs på killar?

Samtliga av mina respondenter har mycket lättare att konkret förklara och berätta om den negativa upplevelsen av pornografi, jämfört med hur den positiva upplevelse visar sig och vad den kan bero på. Tre av fyra av mina respondenter uttrycker att pornografi mest äräckligt och avtändande även om det ibland kan vara intressant, spännande och även upphetsande. Britta tycker att pornografi endast bidrar till en positiv upplevelse när det konsumeras i mindre doser (*”det får inte bli för mycket”*), och menar då även att detta endast gäller material som är *”fint”* och i syfte att inspirera konsumenten. Den pornografi som föredras bland mina respondenter ska generellt helst vara fin erotik med handling och inslag av romantik. Liknande termer så som *”snällare”* och *”mindre hård”* för att beskriva hur tjejer vill se pornografi går att finna även i andra studier (Berg, 1999; Löfgren-Mårtensson & Månsson, 2006). Genuskontraktet kan användas för att förklara varför tjejer i såväl mina intervjuer som tidigare forskning uttrycker att pornografi ska vara på ett visst sätt för att passa kvinnliga konsumenter (Y. Hirdman, 2001). Enligt Hammarén och Johansson (2002) tar tjejer avstånd ifrån pornografi eftersom innehållets brist på romantik och sexuell begränsning riskerar att stämpla sina konsumenter som dåliga, otuktade människor. Hammarén och Johansson (2002) menar att det finns ett möjligt samband mellan tjejer som inte anser sig bli upphetsade av pornografiskt

material och tjejer som anser att pornografi är kränkande mot kvinnor. I mina intervjuer tar en respondent upp en intressant paradox:

”Att beskriva tjejers sexualitet som mjuk och blygsam bidrar bara till att den fortsätter beskrivas på samma sätt. Att tjejer ska vara sådär söta och snälla. Ändå är det tjejerna i porren som killarna kollar på.” – Doris

Att tjejerna ska vara söta och snälla, samtidigt som den bild av tjejer som finns i pornografin står i kontrast till denna uppfattning, kan förstås genom att se kvinnligheten som en förklädnad och kvinnan som en kameleont (Björk, 1996). Genom olika attribut och egenskaper kan kvinnan passa in i sin roll, som inte bara är en polarisering gentemot mannen men även som en motsägelse i sig; antingen hora *eller* madonna, inte både och.

5.5. Inget för tjejer

Ett antagande som Berg (1999) tar upp är att den stora majoriteten pornografi är utformad med heterosexuella män som publik, vilket också bygger på förväntningarna att killar tänder mer på pornografi än vad tjejer gör. Om tjejer inte förväntas vara mottagliga för pornografi förblir de mer ovana vid den vilket leder till ett moment 22. En konsekvens är att detta begränsar tjejers sexuella handlingsutrymme. Till exempel tar pornografin ingen större plats i det vardagliga samtalet bland tjejer:

“Det är nästan bara kompisar jag pratat om porr med, oftast killar. [Vad pratar ni om då?] Oftast om nån sett något sjukt udda eller så, mest på skämt. Eller om nån har en tjej som inte gillar att killen kollade. /.../ Kan faktiskt inte komma på att jag pratat om porr med nån tjejkompis.” – Anna

Ett tema för att samtala kring pornografi är alltså att prata om flickvänner som blir upprörda över sina pornografikonsumerande pojkvänner. Även Clara och Doris tar upp att det vanligaste sättet att prata om pornografi är i negativa termer där det påpekas att tjejer inte tycker om pornografi eller andras konsumtion av det, eller att man skämtar om det. Hur man pratar om något kan förstås som del av ledet i att definiera genus (Butler, 1990; 1993).

Löfgren-Mårtensson och Månsson (2006) och även Berg (2002) tar dock upp att tjejerna, trots ett mer eller mindre aktivt avståndstagande till pornografi, även uppger att de har fått en mer öppen och liberal inställning med tiden. Jämfört med min studie, där mina respondenter kan anses vara unga kvinnor snarare än tonåringar, finns ändå likheter på denna punkt med det som tagits upp i tidigare nämnd forskning. Det allra första intrycket av pornografi har bland mina respondenter upplevts som det mest påtagliga.

”Jag är så dålig på att ladda ner så därför kollar jag inte så mycket men jag har sett den här [titel på pornografisk film, förf. anm.] och det var lite så att oj, vad mycket sex de har.” – Clara

”Första gången jag såg en film var det bara ett litet klipp, typ där man måste betala för att se mer, och det varade bara i några sekunder. Det var nån på skolan som visade och jag visste inte att sånt fanns. Nu tänker man att det kanske var lite naivt med tanke på hur mycket som finns om man bara söker.” – Doris

Senare har en av mina respondenter fortsatt vara mest negativ till pornografi och aktivt tagit avstånd medan resterande hittat tilltalande inriktningar som gjort upplevelsen av pornografi inte enbart dålig, även om konsumtionen varit i en mycket liten skala.

”Det är inte så viktigt med porr för den egna fantasin fyller det behovet ändå.” – Anna

”Spänningen ligger snarare i att leka med tanken än att vilja prova allt från porrfilmerna i verkligheten.” – Clara

”Porren är inte särskilt viktig för lust kan likaväl genereras av fantasier men det är bra att porr finns så att folk som vill kan se det och att det inte blir så skamligt att gilla sex.” – Clara

”Porr behöver inte vara särskilt realistiskt, det kan vara mer som en extra grej i sexet, med sig själv eller med den man är ihop med. Jag tycker inte att det behöver vara som på riktigt, det kan bara vara något som triggas.” – Doris

”Pornografi är väl till för att tillfredsställa och ge inspiration, men det kan också få en att fundera. [På vilket sätt kan porren inspirera tror du?] Att den ger ökad sexlust och att man har bättre sex.” – Britta

Brittas uppfattning om pornografi är att dess syfte främst är användbart inom exempelvis ett parförhållande snarare än att verka tillfredsställande för tjejer på egen hand. Enligt Hammarén och Johansson (2002) kan det också vara så att tjejer upplever mer skam än killar av att titta på pornografi och erkänna lust. Frågan här är, precis som den Hammarén och Johansson (2002) ställer sig när det gäller att tjejer främst reagerar positivt till erotiska noveller framför pornografisk film, huruvida hela denna slutsats baserar sig och gror utifrån normativa föreställningar om genus. Likaså utgår resonemanget att tjejer är kritiska till pornografi eftersom det är tjejer som objektifieras utifrån ett heteronormativt perspektiv. Clara berättar att hon har reagerat positivt på pornografi men konsumerar inte ofta eftersom hon upplever att den är riktad till främst killar. Vid frågan om vad som skulle få pornografi att rikta sig mer till tjejer svarar hon:

”Jag hade velat se mer snyggare porr, snyggare belysning och inte helt hjärndöda konversationer.” – Clara

Claras beskrivning står i kontrast till den ”fina porren” som tagits upp tidigare eftersom det snarare efterfrågas pornografi som är bättre gjord med snyggare belysning och mer trovärdig konversation/handling än att den ska vara mer sensuell och mindre hård. Skulle fler tjejer konsumera pornografi om den såg annorlunda ut och är ökad pornografikonsumtion egentligen något eftersträvansvärt i kampen om rätten till jämlik sexualitet? Skulle tjejer reagera mer positivt gentemot pornografi om killar hamnade mer i blickfokus eller påverkar de förväntningar om den ”fina flickan” så pass att utbudet inte skulle spela någon roll eftersom tjejer ändå inte skulle ta till sig det i samma grad som män tillåts att göra?

5.6. Pornofiering

Tillgången till pornografi har förändrats; en pornografikonsument behöver inte längre i vemodig vanda köpa porrtidningar i affären utan kan mycket mer anonymt och kostnadsfritt få tillgång till pornografiskt material bekvämt i det egna hemmet. Dessutom går det att se hur pornografin utmanar det vardagliga och gör det mer sexualiserat, exempelvis inom reklambranschen. Ökar pornografikonsumtionen just på grund av den ökade tillgängligheten?

A. Hirdman (2002), som bland annat har studerat hur bilduttryck förändras över tid och hur normen flyttar gränserna för att behålla publikens uppmärksamhet, har kommit fram till att ungdomar dagligen möter sexualiserat material i såväl pornografin som övrig media eftersom definitionen av sexighet avancerar och gränserna för intimitet flyttas. Två av mina respondenter resonerar:

”Avsnuskifiering gör det mer tillåtet för tjejer att vara sexuella och hjälper till att klimatet blir mer jämställt.” – Anna

”Den sexighet som kommit in i vardagen ges ett ganska orimligt stort utrymme. Om allt ska mätas utifrån hur sexigt det är så blir det till slut det enda sättet att veta om något duger.” – Doris

Doris tankegång om att ”sexighet” som en generell måttstock kan liknas vid det som A. Hirdman (2002) tar upp angående hur en ökning av offentligt exponerade sexuellt laddade bilder leder till en mer avtrubbad publik som därmed behöver stimuleras i högre grad för att reagera.

Sørensen (2003) talar om en pornofiering av det offentliga rummet och kallar det ”mainstreaming” när pornografin avspeglas i samhället. Hon menar att vardagen blir mer och mer sexualiserad och att det är tre olika men integrerade element som tillsammans bidrar till detta; volym, clean-up och spill-over. Volymen av pornografi har ökat och blivit gränslös vad gäller tid, plats och tillgänglighet. Pornografin har även i viss utsträckning börjat anses som städad (clean-up) och kommit ut ur det dolda. Slutligen har pornografin skvätt över (spill-over) på populärkulturen. Det som tidigare endast varit typiska kännetecken för pornografi

återfinns numera ofta i tidningar, klädmode och film. Pornografin har normaliserats och integrerats i det offentliga rummet.

”Det går ju inte att undvika, och sen blir man så van också. Det är ingen märkvärdig grej utan det är mest om man tänker på det aktivt, vad det är man kollar på och varför det ser ut så.” – Britta

Det upplevs allt svårare att undvika sexuellt laddat material eftersom dess tillväxt sker subtilt (Hammarén & Johansson, 2002). En avklädd kropp har olika betydelser beroende av kontext (A. Hirdman, 2002) och därför blir gränserna alltmer diffusa kring vad som är pornografi och vad som är exempelvis ett försäljningsargument iklätt erotiskt uttryck. När ungdomar ser reklam som inte är uttalad pornografi men som innehåller liknande element, gör det dem mer resistenta? Leder resistens till att gränser ständigt flyttas och vad kan detta ha för betydelse för unga människors identitetsskapande?

5.7. Källa till oro eller källa till kunskap?

Hammarén och Johansson (2002) tar upp att eftersom det under ungdomstiden sker en hel del kroppsliga förändringar, och då just kroppen är i stort fokus inom pornografiska skildringar, är denna period i synnerhet känslig för påverkan. Som negativ påverkan finns risken att känna krav och osäkerhet inför hur man ska se ut såväl som hur man förväntas agera sexuellt. Östergren (2006) tar även upp aspekten om att pornografikonsumtion kan leda till farliga sexuella mönster. Här betonar dock Östergren (2006) att begreppet ”farligt sex” är en värdering som därmed belyser ämnet från endast ett håll, eftersom annan aktivitet likväl som sex kan leda till skador och vara farlig om den genomförs utan kunskap och insikt. Ungdomar i andra studier uttrycker själva en oro för hur pornografi kan påverka såväl sina konsumenter som aktörerna och även exempelvis personal som arbetar på ungdomsmottagningar säger sig uppleva en förändring i ungdomars attityder till sexualitet (Berg, 2002; Häggström-Nordin, 2005).

”Jag tror nog att det mest negativa med porr är att man kan känna sig tvingad att göra sånt man inte vill, och då menar jag att alla kan känna prestationskrav, killar också, typ att de ska orka länge och allt det där.” – Britta

”Porr kan nog göra folk lata. [Hur menar du?] Ja, att de som kollar mycket på porr kan börja överavancera i sängen så att det inte räcker med att nån bara är naken när man har sex, de vill hela tiden ha mer.” – Doris

Doris säger att pornografi kan, genom att erbjuda sina konsumenter ett extremt stort utbud, skapa distans inom den sexualitet som människor upplever till vardags. Oron för negativ påverkan behöver dock inte vara endast ett sätt för unga tjejer att hålla sig på mittlinjen för promiskuös acceptans utan kan även handla om att de säger ifrån gentemot pornografins koppling till sexuell samvaro. Som det tidigare har tagits upp skildrar pornografins sexuella samvaro på ett annat sätt än hur unga kvinnor upplever den i verkligheten. Samtliga av mina respondenter ger uttryck för detta när det talas om hur pornografi påverkar, och även om Anna och Doris berättar att de har reagerat positivt på pornografi är detta inget som respondenterna spontant vill utveckla vidare på samma sätt som de negativa reaktionerna utvecklas och förklaras.

Bland pornografins positiva aspekter tar mina respondenter upp att pornografins kan fungera som en kunskapskälla, något att vända sig till med sina funderingar, och rent praktiska frågor till exempel vilka sexställningar som finns. Doris berättar att hon tror att pornografi kan fungera som en teoretisk förberedelse inför praktiken, att man som tjej *”kan få större självförtroende att testa nya saker om man redan har sett hur det kan gå till”*. Lite av en motsägelse kan tyckas, då pornografins samtidigt idealiserar sexuell erfarenhet och dessutom upplevs som en orealistisk spegling av verkligheten (Berg, 1999; Hammarén & Johansson, 2002; Löfgren-Mårtensson & Månsson, 2006).

6. Sammanfattande diskussion

Tjejerna i mina intervjuer skildrar sina tankar om pornografi på ett tämligen ambivalent vis, något som även kan urskiljas i större delen tidigare forskning. Den generella uppfattningen hos mina respondenter är att pornografi egentligen inte är särskilt intressant för tjejer. Detta beror dels på att den bild av kvinnan som pornografi presenterar inte känns sympatisk, dels på att pornografins upplevs vara skapad genom en manlig blick för en manlig publik och således inte något för kvinnor att besvära sig med. Överlag verkar pornografi inte finnas med på den kvinnliga identitetens eller sexualitetens agenda men samtidigt uttrycker mina respondenter

att det är viktigt att tillgången till pornografi finns och att tjejer kan ta del av den för att synliggöra kvinnlig sexualitet som något annat än snäll och söt.

Pornografin påverkan på identiteten som tjej upplevs ta en slags omväg genom att den främst vänder sig till killar och därför påverkar killar, och att killarna i sin tur skapar sig förväntningar som påverkar tjejer. Tjejerna som jag har intervjuat säger sig inte uppleva pornografi som viktigt i betydelsen av att det är nödvändigt, däremot tas andra aspekter upp, så som pornografins undervisande förmåga och hur pornografi, om den görs ”snyggare”, kan verka sexuellt tillfredsställande även för tjejer. Möjliga ingångar att fördjupa sig i här är hur pornografi bör gestaltas för att tilltala tjejer och vilka aspekter som påverkar detta. Är det överhuvudtaget önskat att öka konsumtionen bland tjejer eller ligger det ett större värde i att arbeta för större genusmedvetenhet och ett kritiskt förhållningssätt gentemot pornografi generellt, och därmed minska killars konsumtion? Är heteronormativ, kärlekslös(/-fri) pornografi resultatet av efterfrågan eller ett utbud som lär sina konsumenter vad de ska vilja ha?

Något som jag återkommande har begrundat under uppsatsarbetet är hur mycket föreställningen om ”den fina flickan” påverkar tjejer i deras syn på kärlek, intimitet och sexuella relationer. Hur mycket anpassar tjejer sina åsikter och uttryck för att inte motsätta sig genusnormen? Hur mycket av deras svar är egentligen genuina och inte något som de har lärt sig att tycka? En viss medvetenhet om denna aspekt går att märka hos mina respondenter då de själva reflekterar över ifall deras svar påverkas av vad tjejer ”bör” svara. Respondenterna har lättare att tala om pornografins negativa aspekter framför de positiva. Beror detta på att tjejer utpräglat tycker att pornografi mest ger negativa upplevelser eller på att de lärt sig att konkretisera vad som är dåligt med pornografi samt att skämmas över att uttrycka något bra med det?

Jag tror även att svaren som jag har fått till viss del hade kunnat se annorlunda ut beroende på nivå av allmänt/personligt i utformandet av intervjuguiden. Att ha en generell ansats i intervjufrågorna kan i något högre grad ge svar som utsagt redovisar vad respondenterna tror att ”andra” tycker och därmed också vad det förväntas att de själva tycker, samtidigt som pornografi är ett känsligt ämne att intervjua om och intervjuaren därför bör vara försiktig med

att dissekera respondenterna på ett alltför personligt plan. En mer mikroinriktad intervjuguide skulle möjligen ge högre individualitet i svaren men kräver såväl mer hänsyn av intervjuaren som fler intervjupersoner för att kunna utgöra en allmän analys. Jag har framförallt upplevt det svårt att finna kvinnliga respondenter som konsumerar pornografi på medelhöga och höga nivåer. Detta urval vore intressant att utveckla.

Jag är medveten om att det i såväl litteratur som samhällsattityden generellt riktas viss misstänksamhet och cynism gentemot pornografi; pornografikonsumtion problematiseras. Likaså ses tjejers begränsade handlingsutrymme som en aspekt för socionomer att bredda och förbättra vilket berör såväl socialt arbete på skolor och ungdomsmottagningar som socialt arbete i övrigt eftersom kvinnors sociala problematik kan vara relaterad specifikt till deras könsroll. Hur tjejer förhåller sig till pornografi och sexualitet är komplext och en intressant öppning är att undersöka ämnet vidare genom andra teorival.

7. Referenser

- Arrhenius, Sara (1999) *En riktig kvinna – om biologism och könsskillnad*. Stockholm: Atlas.
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder – att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber.
- de Beauvoir, Simone (1949) *Det andra könet (Le Deuxième Sexe)*. Paris: Gallimard.
- Berg, Lena (1999) *Lagom är bäst – unga kvinnors berättelser om heterosexuell samvaro och pornografi*. Stockholm: Bilda Förlag.
- Berg, Lena (2002) *Äkta kärlek – heterosexuell samvaro speglat mot diskursen om kärlek, heterosexualitet och kropp*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Björk, Nina (1996) *Under det rosa täcket – om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Butler, Judith (1990) *Gender Trouble – Feminism and the Subversion of Identity*. London: Routledge.
- Butler, Judith (1993) *Bodies That Matter – On the Discursive Limits of Sex*. London: Routledge.
- Coleman, John C. (1980) *The nature of adolescence*. New York: Methuen.
- Hammarén, Nils & Johansson, Thomas (2002) *Könsordning eller könsoordning? – ungdomens sexuella landskap*. Göteborg: Centrum för kulturstudier.
- Hirdman, Anja (2002) *Tilltalande bilder – genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och FIB aktuellt*. Stockholm: Atlas.
- Hirdman, Yvonne (2001) *Genus – om det stablas föränderliga former*. Malmö: Liber.

Häggström-Nordin, Elisabet (2005) *Worlds apart? – sexual behaviour, contraceptive use, and pornography consumption among young women and men*. Uppsala: Uppsala universitet.

Häggström-Nordin, Elisabet (2009a) ”Ungdomar och pornografi” i Häggström-Nordin, Elisabet & Magnusson, Chris (red.): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Häggström-Nordin, Elisabet (2009b) ”Ungdomars sexualvanor” i Häggström-Nordin, Elisabet & Magnusson, Chris (red.): *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Lewin, Bo (1998) ”Studiens genomförande” i Lewin, Bo (red.): *Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1998:11.

Lundgren, Eva & Sörensdotter, Renita (2004) *Ungdomar och genusnormer på skolans arena*. Falun: Dalarnas forskningsråd.

Löfgren-Mårtensson, Lotta & Månsson, Sven-Axel (2006) ”Sex överallt, typ?!” – om unga och pornografi. Stockholm: Gothia Förlag.

Mattsson, Tina (2010) *Kön och genus i samhället och i det sociala arbetet* (elektronisk), <http://www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/WP2010_3.pdf>. Lund: Lunds universitet. (2012-09-03).

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Stier, Jonas (2003) *Identitet – människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.

Sørensen, Anette Dina (2003) "Porn chic – køn og mainstreaming af pornografi i massekulturen" i Hølge-Hazelton, Bibi (red.): *Perspektiver på ungdom og krop*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (elektronisk), <<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>>. Stockholm: Vetenskapsrådet. (2012-08-20).

Östergren, Petra (2006) *Porr, horor och feminister*. Stockholm: Natur & Kultur.

Bilaga 1. Intervjuguide

1. Födelseår: _____
2. Berätta vad du har för förväntningar inför temat.
3. Berätta kort om dig själv.
4. Vad innebär "identitet" för dig som tjej?
5. Berätta vad du tycker är viktigt i fråga om tjejers identitet.
6. Vilka faktorer tror du kan påverka dig i din identitet som tjej?
7. När känner du att din identitet som tjej blir hotad?
8. Vad innebär "sexuell identitet" för dig?
9. Beskriv tjejers sexualitet med tre ord.
10. Vad innebär "pornografi" för dig?
11. Vilka förväntningar har du som tjej på pornografi?
12. Hur talar/diskuterar man pornografi bland tjejer?
13. Har du reagerat på/upplevt pornografi som positivt?
14. Har du reagerat på/upplevt pornografi som negativt?
15. Hur uppfattar/tror du att pornografibranschen ser på sitt inflytande?
16. Är pornografi kränkande? I så fall, på vilket sätt?
17. Anser du att pornografi är viktigt? Varför/varför inte?
18. Har det hänt att pornografi har samtalats om med vänner/partner/arbetskollegor?
19. Vad tror du att pornografin kan få för effekt/konsekvens för sina kvinnliga användare?
20. Har du fler funderingar som du känner är viktigt och vill dela med dig av?